TECHE UDINE

MANOSCRITTI

FONDO PRINCIPALE

Manoscritto n. P_MSS_0791

Nel Fondo Principale sono confluiti la maggior parte dei lasciti manoscritti pervenuti alla Biblioteca Civica «Vincenzo Joppi» nel corso del tempo: si tratta perciò di un fondo composito nel quale è possibile trovare manoscritti di argomento liturgico, scientifico, giuridico, botanico e altro.

Collocazione:

Biblioteca Civica "Vincenzo Joppi", Udine
https://www.techeudine.it/fondo-principale
https://www.sbhu.it/

Cronache
Latine

-786-
Al
-793-

791

Francisci Cremensis
de oppugnatione Forijulii
per Germanos

BIBLIOTECA CIVICA DI UDINE

1509

CHAMBRE CONSULAIRE DE LA SEINE

Francisci Cremensis Ad Senatū / populūq; foro Juliensem praefatiúcula.

Annibal Salonus alter ex Consulibus uestris sapientissimi patres / familiari colloqo: quod nuprime cū de aliis rebus / tū precipue de inuiolabili huius ciuitatis erga Senatum uenetū fide. inter nos celebratū e. ipsua / set mihi ut historiam de oppugnatione gē / manica: quā nobili / ac egregio Jurisconsul / to Joanni regulo manzanēsi Dicauerā. in Vnū Duntaxat Libellū redactam. Vobis quoq; ippetuū habendā: cognoscendāq; repre / sentare. Quocirca hoc exiguū quidem opus / culū: sed quo mehercule nō exigua ue / strę Ciuitatis egloria continet. Vobis offe / ro. ac trado. quod tam hilari uultu ac / animo / dunclo: q; libenti animo citra ul / lū aut alij / aut amoris affectionē: aut; i / habita Veritatis ratione. ad me / pertinet esse. /

Franciscus Cremensis Joanni regulo má/
Zanensi Jurisconsulto .S. p. D. Impo/
suisti mihi Joannes amicoz optime/
Vt recentē germanoz ī nostrā ciuitatē
obsidionē / oppugnationēq; elegantēr descri/
berē. Descriptamq; eiusdem annalibus
īsererē. Quo tuo desiderio minīmodū
initatus: quandoquidem maximē apud me
auctoritatis es. feci libens quod tibi cordi
erāt animadūti / nō tamē elegantēr scri/
bendo sed ut potui. porro tu q humanis/
simus es. attenta magis nostra opti/
ma erga te Voluntate ꝑ vtla com/
positionis Virtutē. accipe Lētā frō/
te munusculū hoc et me: ut facis:
ama. Vale.

Igitur Durante bello: quod ex foedere

Julij Secundi pontificis maximi / ac Maximiliani regis romanorum: necnō Ludouici gallorum regis / aliorumq; indidem regū & principū in Venetos exercitū Anno salutis Millesimo quingentesimo nono. grauiter Conflatū erat. Enricus Dux brunsuicēs. prefectus copiarū Maximiliani. pauis duobus goricie commorat. capto rosacio. deditionibus se se q; intus erant. Vsq; ad Vtinensem ciuitatē cū exercitu progressus ē. ut q; ī eius conspectu castra metatus. nec q̄q̄ aliud omnino aduersus Vtinenses molitus. post biduum ad manzani riuū reuititur. Vbiq; prouisionē ī prato sancte Lucie castris. Denuo rosacū receptū a nostris eo biduo: quo apud Vtinū castra habuerant. parua negocio expugnat. ac quotquot

intus inuenit. partē trucidat. partim ca/
pit. nec mora cū Dcīs militibus hominū
fori Julij versus mouet. quo nemine
obsistente applicans. pridie kalendas
sextiles eodē anno ad portā Dni Domi/
nici castra metatus ē. factoq3 post ce/
pusculū egessere ī fundo Baptistę pup/
pi. appositis q3 bombardis. hora noctis
quarta turrī & vna murꝰ turrī contī/
guū: q a leua Introeuntibus ciuitatē
occurrit. Leuioribus ędē ac minus noxi/
is pilis ferire Inceperit. sicq3 vsq3 ad
Deliculū. fori Julij moenia tensim pul/
cussit ridentibus fere cunctis obsessō/
ribus. et cum moī bombardaꝰ ictus. Ver/
cū iam surgens aurora noctis tenebras

discussisset. Horribile ductu ē ꝑ gran/
dibus ꝑ q3 terrestris / numerosisq3 cū Lapi/
deis / tū ferreis bombardaꝝ pilis turrim /
muros q3 idem concussit. Sane Vno eodemq3
tempore nō Vna Dūtaxat sed plures di/
uersi ponderis et eas ferreas pilas ab il/
lo sine ulla intermissione / moenia tor/
quebant. quae saepenumero muros supino/
Lanti / Ciuitatis aedes / templaq3 p totā ci/
uitatē mirabiliter pforabant: penetrabātq3
cū maximo omniū terrore et periculo. nec
vllus ne tantillū quidem eodie usq3 ad pri/
mam noctis ab eiusmodi bombardaꝝ inctu
[illegible] nisi Vesperinis horis: quibus soro/
[illegible] germaniq3 muros scandentes cō/
[illegible] signauere. Nam cū turri / me/
[illegible] ambitus pforata esset. et bona pars

muri ferme solo aequata. primo nihil pro-
fecerunt in oppugnatione hostiū pdutibus.
mox impio Duce Cataphractti cyrtes Germa-
ni. boemiq; ac Lewis armaturę Liburni &
cęs Desilientes: cateruatiq; p fossā mocnia
subeuntes cū foro Iulienſibus fortissime di-
micabant. Iamq; aliquot i summitate diru-
tor mocniū stabant intrepidi: aliquot etiam
sed pauciſſimi & muri intro desiliere. At
foroiulienſes magno et inuicto animo partim
pro mocnibus stantes. partim irruptionem
hostibus obuiā prodeuntes nō tanq; homi-
nes sed veluti leones sęopeti: spinghar
dis: arcubusis i aliisq; gradionibus cum
muris tormētis: nec nō sagittis i
pidibusq; i ac Denisq; omni gen
nō Vnū tantū & hostibus i sed complu-

simul vulnerabant: interimebátq3. Tantam
vis omniú missilú, ac prepue saxoz2 in hos
te cadebat vt nó a quoq3 secus iactari sed vtiq3
e coelo more imbris pluere viderét. fre
quentes enim vndiq3 ex tota ciuitate uiri
pariter ac mulieres i tanto rez2 discrimine
eo conuolabant. strenuecq3 pro salute na
talis soli aduersus hostes opam nauabát. Mi
rabile dictu e atq3 adeo incredibile quá
tú ferociz2 in ea oppugnatione mulebris
sexus ostenderit. Nam vt omittá q3 ubiq3
turmati, enarmatiq3 aderát Virgines: viduæ:
matronæq3 saxa ferentes: trudentesq3 i ma
nus virozz2 fortiter pugnantiú: simulq3
cunctos ad pugná viriliter adhortántes. nó
nullas etiá ipsarmet saxis. aliquas vero
contra hostem ex moenibus prosilientes

mo deturbabát. Demú cú p duas ferme
horas ī húc modú oppugnata esset Cuitas-
tandé appropinquantibus tenebris. fusi / fu-
gatiq3 teuthones ī Castra se se recepút.
ex qbus omnes fere uulneribus affecti.
tres Dútaxat intra mocnia perre. et ī los-
sa qdem. soluta obsidione. haud multi. sed
ī proximis negris complures humi Detos-
si. passim iuéti sút. Simulq3 Compta est
occubuisse intra Cuitaté. Claritudine na-
talú insigné / & magni nominis bellato-
ré Georgiú Guatistainé natione bor-
mú. qué ferút Vnú ex principibus totius
exercitus fuisse. Cuius cú nox aduer-
set et finis pugnandi factus esset. refec-
tis abunde cibo et potu peregrinis uulneribus
q ī Cuitate erant / ad eundé faciunt prae

sidiū a senatu Veneto missi. foro julienses
forminar' astantibus, Juuantibusq; militibus.
Incorpos aggeres intra oppidū juxta diru-
tos muros tota nocte mira animoz alacri-
tate prosecutae sunt. et Caeteri cives alij
alijs opibus Intendentes omnia diligentis-
sime procurabant: quae ad oppidi conser-
uationē pinerēt si sequenti die denuo ab
hoste infestarēt. Certe tota ea nocte
: totā Ciuitatē Innumerabiles propemo-
dū duros metallos pilae ad ictū pro-
pulsandū, extinguendūq; confectae sunt.
ac scrubi massa plumbea aut ex stagno
erant. proximus ad Lanceas & Scutellas:
quae Domi erāt. recurrebat. adeo nullus
aut impendio aut Labori parcebat ut adū-
sus barbaroz Impetū promptiores et Iua-

uem patriã tueret. Et insequũti duc hec
omnia pari studio ac celeritate a cunctis
expediebant. Erant adhuc in ciuitate cir/
citer trecenti pditi: de qbus paulo ante
mẽtionẽ feimus. Sub fortissimis ac stre/
nuissimis centurionibus Lucã anconitano/
Ludouico Antoniatij pusino. Marco sul/
no Venetõ. Paulo basilio ferrariẽsi/ atq;
Antonio petrisanctensi. Erat quoq; ~ ~r.
dericus contarenus patritius Venetus: q cũ
iis omnibus preesset. et rẽp bellicã/
curã i foro Julij gereret. nõ minus pro/
fecto q; illi dũ nostrũq; pro foro Julij
salute laborabat nichil omnino preter
mittẽs quod ad illoz tutelã et incolumi/
tatẽ pteneret. Sicq; se exercebãt omnes
i ciuitate postridie alacriter expectantes

hostem si rursus illã oppugnare destinas/
set. Sed deis bene Juuantibus eodẽ die
paulo ante meridiẽ tam Valudus Maximi/
liani exercitus qua Venerat. uer faciens.
decẽ ex nostris, nec pluribus preter Vnã
puellã amissis. ex foro Julij profectus ẽ,
Impos soluit Voti: et ĩ abeuntẽ procla/
matibus cunctis ex moenibus et cũ irrisio/
ne Vociferantibus: Vixq3 a Friderico et
Centurionibus retentis quo minus eiũ. festi/
nanter abeuntẽ. forti animo Insequerẽt./

Franciscus Cremensis Joami regulo mãza/
nensi Jurisconsulto .S.P.D. Ecce iterũ
nuncios mihi Joannes amantissime ut scrip/
sisti, edetneq3 historiam de oppugnatione ger/
manica. aliqua: quae tibi uidentẽ praetermissã.
diligenter adscribam. Jniunxit et Amibal sa/

Lonus Consobrinus tuus ac mihi fraterna
charitate coniunctus Vt addendis qbusdā
desiderijs eius rationē habeā. Ergo Vt utrīq
morē gerā eū utrūq; pari amore prosequar.
Subungā libenti animo huic epistolae appē
dendā: quae (si fieri pōt) Vtriusq; uota ex
plent. q; q; ex ijs qdem quae Vtrīq; Verisp
adungere cupit. quaedā de industria silentio ꝛ
uolui. q; prop solicit ea nobis inter se cō
barrire ac quadrare uideant. Cacterū siue
bene siue male exigendū hūc laborē ex
hausero. prop eydem curo. Dūmodo tantorū
amicorū. Voluntati si nō ex toto saltē alī
qua ex parte satisfaciā. Vale.

Itaq; obsidentibus germanis carnotū oppidū
qubd prius fere Julij durebat. nūc a placerisq;
Ciuitas nustrię. a qbusdā uo1 sed ineptius

Cuiulatū nūcupat. Angebant. Vachemēter
ciues omnes tam summatos q̄ infimatos sc.
tam debiles / Infirmosq; oppido Incumbente
barbaroꝝ exercitu. oī ppemodū eterno au/
xilio ... destituto. nā i. Cuiuate re uera ante
aduentū Antonij petrasanctensis ppauci inu/
rant pedites. atq; ex ijs ydem centū et tribū/
ta sexe Marco Iusano subeūt ex duūs cur/
nozo pagis collecti / euocatiq;. ac p hoc ō/
rimo gerendis rebus pazo utiles existima/
te. Et Iam dies Clarus aderat: quo urbuti
tonitrua ... bombardaꝝ Crepitus. p totū op/
pidū / atq; ab eo Longissime exaudiebāt. Inq;
uietis de salute patrie sollicitis: ac magno/
re illi pp presidij paruitatē timētibus. ali/
quantū spei simul et spiritus opportuno eius/
dem Antonij aduentu subito inuectū ē. qui ex
Veinensi oppido a Venetis magistratibus: q

illuc erant. ad forū Julij destinatus: nostrq3
a Leua uiri ingressus Ducēte, hortanteq3
ad id ī primis egregio et animoso Viro Hie-
ronymo frumētino foro Julūsi. proptan-
do montes obsessae Ciuitati Incubantes post
Longiores ac laboriosiores Viae incōmoda tū
dē portae brussanae appropinquauit. quam
Cursim silentioq3 ac inclinato ab omnibus
capite: depressisq3 armis ne ab hostibus ui-
sereī. mane Kalendis augustis introgres-
sus. magno omniū gaudio, clamoreq3 ī sor
deductus ē. Vbi quamprimū pbito à ciuibus
toti illi cohorti icentículo. protinus ad mu-
ros: q maxime bombardarū ictibus feri-
bant. accessit. Ibiq3 aliis Centurionibus, mi-
litibusq3 cū suis admixtus. multū animi
propugnatoribus dedit, & p omnia cū cō-
silio, tū Viribus. magnanimi ac fortissimi

Centurionis officiū adimpleuit. Vnus quoq3
ē prefectis cohortis vltimę Jnuctū haud du⁹
hic fuit ignis intra cuiuntē dū oppugnaret².
Confectus. ī quē ex muris incidentes duo hos⁹
tiles exercitus illico pere⁹: quē aly mirū
imodū exhorrētes⁹ formidātes⁹q3 celeriter ab
ulteriori progressu abstinuere. Cartez dū
acerrime eode dū (Vt dixi) Vrbs foroiu⁹
Iulies cōtinuis bombardazz ictibus Vbe⁹
rat. Joannes paulus Gradenicus: cui a se⁹
natu Veneto totius belli carnifici cura de⁹
mandata erat. Cuctus tandē expugnatusq3
assiduis literis et nūciis tū Friderici cō⁹
tareni: tū senatus: populiq3 foroJulienſis o⁹
rantis ꝑ Deū ne se ī tanto periculo dese⁹
reret: neue fidelissimā Jmpio Veneto ci⁹
uitatē furore barbarico sineret Deus fari.
Sed illi primo quoq3 tēpore suburriret: qn̄dē

antea q̄ sæpissime polluctus esset qcqd vnq̄
subsidij ei necessariū foret. etiā si ipsemet ī
auxiliū venire ac manifesto vitæ piculo
se obijcere deberet. Contracto octingentoꝝ
hominū exercitu. Vtino egreditur: atq̄ īcomposi-
to agmine ꝓxīo Julij uersus tendit spans se
procul dubio ab obsidione remotuꝝ hostem si
tantūmō ab eo viserēt. Vespertinō Longe a-
liter accidit. nā cū eius aduentus germanis
innotuisset. Liburni veliterī Muchaelē du-
ce uiro fortissimo vno ex Liburnoꝝ co-
mitibus: q tūc ī castris erat: et Maximi-
liano militabat. fuctī obuiā Gradenico paꝝ
citra ramanzacū prope viā quæ utinū ducit.
nullo negocio fundūt: fugantq̄ qcqd arma-
toꝝ cū eo inuenīt. nec a caede tempant:
sed īdifferēter quoscunq̄ possunt. aut mactāt:
aut capiūt. quosdā vero fugientes. fere usq̄ ad

porta Vtinensis oppidi. Instanter a tergo
psequit. Gradiuus ipse cū paucis hostilem
impetū fortissime sustinuit. graui ulnere ar
ca sinistrā aurē accepto: ulneratoq; equo co
git hosti cedere. Itaq; quæsitis latebris. usq;
ad noctem insequētē: qua Vtinū tenduebat est.
delituit. At ex earum aliquot: q cū eo erāt:
nobiles, plebeijsq; parti capti, parti interfecti:
Inter quos Mithras gazzarinēsis Centurio. in
eo conflictu occubuit. et Camillus male
actus patauinus indidē Centurio ferocissimus
sauciatus, captusq; ē. Deniq; omnino capti et
cæsi eo die ex illo subsidio centū & viginti
numero referūt. porro Liburni tam cito
parta victoria i castra confestim regredi
unt. Vnde mox captiuus quidam grupigna
sis, nomine Gasparinus. ex hostiū potestate
elapsus. ad portā sancti petri ppalā nūciat

subsidiũ tantopẽ expectatũ. paulo anteq̃ uic/
tũ, profligatũq; ẽt: ac ex toto delictũ: nul/
lũq; prorsus eius spem amplius supesse. ac
nisi eius se protinus regine manifestati de/
dant. ad Vnũ omnes gladio puturos. Sed Gal/
parino cunctis indignãtibus hec loquente:
minimeq; expauduto, ac subito etiã, quod en/
sin afferret. i carcere truso. ipsiusmetũ ẽ
i fide. dd. aliqs sarpius eodẽ die ẽt se/
quẽti prusq; obsidio soluerẽt. Hostis in
dem frustra nunciis & litteris nũc mul/
ta polliciẽdo, nũc dira minando Loro Iuliũ/
ses ad Deditionẽ sollicitarit. Verũ mire/
ro admirabilis erat omniũ fermẽ ciuiũ cõ/
stantia: & inconcussa erga senatũ uenetũ
fides: tantaq; in ipsdem hostiũ contemptio:
Vt cũ ex collibus, & reliquo illoz; terri/
torio Innumeri adessent Vtriusq; sexus cũ

saccis carris & Jumentis nō Longe a Vico
ponnano oppidi expugnationē expectantes
ut fecerunt et ipsi Introgressi. ciuitatē diripēt.
nōnulli ex nostris eodē Vico excuntes. cū
illis manū ferociter conseruerūt. ac quibusdam ci
terioribus spoliatisq3. Illesi ipsi, & Incolu
mes oppidū repetiūerunt. Sed iam Libet mihi p
fecto post superducta hoc peripue Loco memo
riae mandare quod plaruiq3 omnes romanaq3
rei scriptores sedulo factitare consueuēt.
q describentes qd quoq3 anno ductū fortūq3 sit.
Consulū nomina i primis memorare ssl solli
ti. duoi. et nos minime ambitiosi facientes (si
Licit paruis componere magna) narrabimus
Vtru3 duos consulibus foro Julienses oppidi
hanc duae supra dicta sūt. gesta fuerit.
Itaq3 duo tempore hanc quae scripsimus.
agebant. prouisores: quos more romano lo

quentes. Consules rectius appellare pos/
sumus. erant i Ciuitate Franciscus comes
Jurecõsultus & Amibal salonus neque
ciuilis ac pontificij iuris studiosus, pitusq3
ambo forojulienses. ambo nobiles. ambo de/
niq3 homines apprime integri ac circũspecti.
Et franciscus ydem i foro pmanẽs promebat
ex armamẽtario cuiusq3 generis arma pro/
pugnatoribus prout ad eũ ex Diuersis mer
roz propugnaculis alij post alios properãt
dũ ns ciuit conflurbant. Curnulos alia m
tia: quae Jugiter occurrebant. nullo pacto
i tanto ciuitatis Discrimine desiderabat. Am/
nibal Vero si Vnq3 alias tunc certe zni
nibalis nomine no indignũ se pmostrate.
q equus Vbiq3 Consulis pmsentia opti
esset. tempestiue aderat. et nũc hortando
nũc obiurgando ppugnatores. omnes ad

ad Defensionē ciuitatis intendebat. Curre-
batq3 assidue modo huc, mō illuc. nō mi-
nus strenue q3 sapienter procurās quae-
cūq3 ad conseruandā patriam pertinerent.
identidemq3 se mortis periculo exponebat
Dū vicū beati dominici: p quē tū bombar-
dae: tū alia ad genus tormēta ab hostē
continuēter impellebāt. et muros ipsos: dui
Jugiter ferebant. tantopē frequentarēt./

Sanctus Cremensis Joanni regulo manza-
nensi Jurisconsulto .s. p D. Cogor abs
te nouo exemplo Joannes suauissime in
priuatis lucubratiūculas nostras adducto
re: ampliare. Quod licet a principio mihi
nequaq3 decretū esset. tamē tibi: quē vnice
colo: obtempandū esse duxi. presertim i
re tam honesta: & quae historiae fidei

minime refragat. Itaq; quod de paulo
basilio adijci voluisti. Lege. De quo
tamen me patrius q̄ eius virtutes mo-
rent. Locutū ee. Certū habe. Vale.

Fuit ergo quemadmodū supra diximus. iter
alios centuriones a senatu vrneto i forp
Julij destinatos. paulus basilus Lerrari-
ensis homo impiger et prouidus, [illegible]
rebus bellicis apprime exercitat[us] qui
simul ac foro Julienſi oppidū [illegible]
cunctis moribus illustratis. [illegible]
Lius sustentationem visū e et ptinu[it] i
tus et foris mature fieri jussit. Qui mob'
re quaedam ad terrā subito profra[cta] sit.
quaedam uero de integro facta. Nec us'
piam i tota ciuitate opus fuit noua mu
nitione. ad quā: vt est i huiusmodi so-
Lertissimus: no curiosiꝰ mentē [illegible]

intenderet: denegentq3. Atq3 Vt alia multa
illius benefacta taceam. Cū aduentāt ger
manoꝝ exercitu cunctis existimantib
omnē molem oppugnationis ad Vrbē ſanc
ti petri Incubituꝝ. admirabili ſtudio. ac
diligentia tū ad portas omnes, tū ad totū
illū muroꝝ: q̄ a ſiniſtra Ingredientibus
ciuitatē. Occurrit. munitiones intus ex ter
ra et lignis ſimul compoſitis q̄ ocyſſime
fieri expauit. Quocirca aduocatis ex toto
oppido maluerib⁹ ad ferendā terrā. Iam
apparente hoſte cepta eſt agi opus alii
pot eiuſdem pauli pedetib⁹ aſſidue agi
incubā. atq3 enixe etiā cū aliis elabo
rantib⁹. Erant aūt illius pedites Viri
ac doctiſſimi, robuſtiſſimiq3. quoꝝ nō
pauci pp inſitam fortitudinē, et rei militaris

pitram nō sinius tantū cohortis sed maxi-
mi cuiusq3 prefectus impiū nō immerito ge-
rere potuisse. Nam quod ad pugnā at-
tinet. qua pietas ē ciuitas a germanis. ien
se quam ex ijs ī ea habuerūt. hostem
uiriliter exspectando, ac cū eo ferocissime
congrediendo, domandoq3 Vt a foro Juli-
ensibus perpetuo ī memoria haberi possit.

BIBLIOTECA CIVICA DI UDINE

1509

Inches
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33
Centimetres
Kodak Color Control Patches
© Kodak, 2007 TM: Kodak
Blue
Cyan
Green
Yellow
Red
Magenta
White
3/Color
Black